

BO SÖDERSTEN

Omöjligt att isolera effekterna Svar till Aaberge, Dagsvik och Strøm

Den skattereform som nu håller på att genomföras i Sverige är en av de största ekonomisk-politiska reformer som någonsin lanserats i vårt land. Med all sannolikhet kommer reformen att kraftigt påverka både de enskilda individernas uppträdanden och den totala svenska ekonomin. Den behållna inkomsten efter skatt kommer att kraftigt öka för stora grupper. Investeringar i humankapital kommer att bli mer lönsamma än vad fallet är idag. Avkastningen på realkapital bör rimligen öka. Företagen kommer att med ökad effektivitet kunna använda lönen som belöningsinstrument. Möjligen kommer också arbetsutbudet att öka.

Alla de uppräknade företeelserna är exempel på "dynamiska" effekter. Effekten på arbetsutbudet är en möjlig sådan, men den är långtifrån den enda. I den politiska diskussionen är det dock främst den som kommit att uppmärksammas. Detta beror troligen på att det är den enda av de antydda dynamiska effekterna som möjligen låter sig mätas med en viss precision. Därav följer dock inte att den nödvändigtvis också är den mest betydelsefulla effekten.

Flera studier att effekterna av en skattesänkning på arbetsutbudet har gjorts. Några av dessa (exempelvis de som gjorts av Sören Blomquist) tyder på relativt kraftiga effekter på arbetsutbudet. En av studierna, den som gjorts av Aaberge, Dagsvik och Strøm, har kommit till ett ex-

tremresultat i meningen att de funnit att den kraftiga sänkning av marginalskattorna som det här är fråga om knappast får någon effekt alls på arbetsutbudet. Det är naturligt att deras studie väckt intresse och också använts polemiskt i den svenska debatten. Den har också kritiserats. Kritiken sammanfattades i RINKs slutbetänkande på följande sätt: "Vid det fortsatta utredningsarbetet har det framkommit att Aaberge-Strøm-Wennemos studie snarast avser hur sänkta marginalskatter påverkar *anställningstiden*, vilket inte ger någon direkt information om effekten av arbetad tid, som är mera relevant i detta sammanhang." Efter att ytterligare ha redogjort för kritiken sammanfattar betänkandet: "Dessa anmärkningar visar att resultaten från deras studie bör användas med stor försiktighet" (SOU 1989:33, s219-220). De norska ekonomerna är nu förgrymmade över att jag återgivit denna kritik i en artikel i *Dagens Nyheter* (märkligt nog har de inget att säga om den betydligt mer utförliga presentation av skattereformen som jag publicerade i *Ekonomisk Debatt* Nr 4 1989).

ADS börjar sitt senaste inlägg med att söka hävda att de använt sig av en överlägsen ekonometrisk teknik. Veterligen har ingen heller kritiserat dem på denna punkt. Men jag förmodar att de knappast vill hävda att andra forskare använt så undermålig metodik att deras resultat automatiskt skulle diskvalificeras?

Det frågan gäller är i stället om HINK-materialet tillåter ADS att verkligen dra de slutsatser som de söker dra. HINK-materialet är ursprungligen inte upplagt för studier av faktiskt arbetad tid. Ej heller mäter HINK hur produktiviteten på-

Professor BO SÖDERSTEN är verksam vid Nationalekonomiska institutionen, Lunds universitet.

verkas av skatteförändringar. Arbetsutbudet kan ju öka (exempelvis vid ackord) även om arbetstiden är konstant. Det är ändock effekterna på faktiskt arbetad tid av en stor marginalsattesänkning som frågan gäller. Att söka hävda att det i stället är anställningstiden som är av primärt intresse tycks mig inte rimligt. Därför är det helt i sin ordning att ADSs kritiker gjort ett stort nummer av denna distinktion som i sammanhanget är central. Den grundläggande invändningen mot ADS kvarstår därför. En aldrig så förnämlig metodik kan knappast rättfärdiga användningen av ett för ändamålet olämpligt empiriskt material.

Jag kan i övrigt hänvisa till den replik som Brita Schwarz, den verkliga kännaren av HINK-materialet, gjort. Ett par ytterligare kommentarer kan dock vara på sin plats. HINK-materialet är från början tämligen begränsat. Varför har ADS ytterligare begränsat det genom att av 6000 möjliga förvärvsaktiva par enbart ta med en fjärdedel? Varför har de uteslutit alla ensamstående ur sin studie? ADS tycks vilja hävda att eftersom den faktiskt arbetade övertiden enligt HINK-materialet är låg kommer också kraftigt sänka marginalsatser att heller inte påverka övertid. Men hur kan de veta det? Är det inte pre-

cis tvärtom så, att med höga skattekilartas ersättning ut i form av kompensationsledighet, men med lägre skattekilartas ersättning i form av lön, vilket givetvis i så fall påverkar den faktiskt arbetade tiden? På detta sätt kan man på punkt efter punkt sätta frågetecken för ADS tillvägagångssätt.

I normalfallet skulle de tre norska ekonomernas studie knappast väckt större uppmärksamhet. Frågan om skattereformens effekt på arbetsutbudet blev dock ett inflammatoriskt inslag i den svenska politiska diskussionen, inte minst efter det att LO inför frågans faktiska avgörande sökt hävda att några dynamiska effekter inte var att vänta. Därför tilldrog sig också deras studie ett större intresse än som kanske var motiverat. Tanken att en så stor och genomgripande reform som det här är fråga om inte skulle få några effekter på olika ekonomiska aktörers beteende strider mot all intuition.

Det sannolika är att de ekonomiska förändringar under 1990-talet blir så stora att det blir omöjligt att isolera effekterna av en enda faktor på arbetsutbudet. Frågan om skattereformens dynamiska effekter kommer därför också i framtiden att med all sannolikhet tillhöra de omdebatterade frågorna.